

מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה : שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח הערכה : בשאלון זה שלוש סוגיות.
מסוגיות אלו עליכם לבחור בשתי הסוגיות שלמדתם.
(לכל סוגיה – 50 נקודות, סך הכל – 100 נקודות)

ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין.

ד. הוראות מיוחדות : (1) ענו אך ורק על שאלות הקשורות לסוגיות שלמדת.
(2) בססו את דבריך על המקורות. כתוב בקיצור ובבהירות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד, יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

שים לב : עליכם לבחור בשתי הסוגיות שלמדת, ולענות על השאלות הקשורות לסוגיות אלה, לפי ההוראות.

פרק ראשון

סוגיה א' – תורה ומצוות (50 נקודות)

אם בחרתם בסוגיה זו, עליכם לענות על חמש מן השאלות 1 – 7 (לכל שאלה – 10 נקודות)

1. רס"ג, אמונות ודעות, מאמר שלישי
- א. "לשם מה היה צורך לשליחת שליחים ונביאים? ... ש(ה)רי) אין לבני אדם צורך בנביאים, כי שכלם מספיק כדי להדריכם לדעת מהו הטוב ומהו הרע".
(1) כתוב שתיים מן התשובות של רס"ג על שאלה זו.
- (2) הסבר שתי דוגמאות של רס"ג הממחישות את הצורך בשליחת שליחים ונביאים (תוכל להביא דוגמה אחת משלך).
(6 נקודות)

- ב. (1) לפי רס"ג, מהו התפקיד של האותות שנתן ה' ביד הנביאים?
- (2) מדוע הנביא צריך להודיע על האות לפני עשייתו?
(4 נקודות)

2. רבנו בחיי, חובות הלבבות

- א. רבנו בחיי הביא שתי הוכחות מן המושכל (על פי השכל) שיש חובות הלבבות. הסבר את שתי ההוכחות.
(4 נקודות)
- ב. על פי רבנו בחיי, הסבר הוכחה אחת מן הכתוב, והוכחה אחת מן המסורת (דברי חז"ל) שיש חובות הלבבות.
(4 נקודות)
- ג. רבנו בחיי טען כי "עיקר המעשה ובסיסו בנויים על כוונת הלב". לטענה זו הביא רבנו בחיי שתי הוכחות – האחת מדין עונשו של מכה נפש, והאחרת מאדם שעושה מצווה אך לא לשם שמים.
הסבר אחת מן ההוכחות של רבנו בחיי.
(2 נקודות)

3. רמב"ם, הלכות דעות, פרקים א', ב'

- א. (1) על פי רמב"ם, מהי הדרך הישרה בדעות ("דרך החכמים")?
 (2) על פי רמב"ם, מה יעשה אדם כדי לרכוש את הדרך הישרה? (5 נקודות)

- ב. (1) על פי רמב"ם, הסבירו מי הם "חולי הנפשות".
 (2) על פי רמב"ם, מהי דרך רפואתם של "חולי הנפשות"? (5 נקודות)

4. רמב"ם, שמונה פרקים

- א. (1) על פי רמב"ם, הסבירו כיצד נהגו החסידים בענייני המידות והתכונות הנפשיות.
 הציגו דוגמא אחת שהרמב"ם מביא להתנהגות כזאת.
 (2) הציגו שני מצבים שבהם נהגו החסידים לחרוג מן המנהג שהסברתם בתת סעיף (1).
 (5 נקודות)

- ב. "על אשר מריתם את פי למי מריבה" (במדבר, כ', כ"ד).
 (1) על פי הרמב"ם, מה היה חטאו של משה בהכאת הסלע ב"מי מריבה"?
 (2) על פי הרמב"ם, הסבירו מדוע הגיב ה' בחומרה על המעשה של משה.
 (5 נקודות)

5. ר"י אלבו, ספר העיקרים, מאמר שלישי

- א. לפי ר"י אלבו, מצוות התורה נחלקות לשלושה חלקים : דעות, חוקים ומשפטים.
 הביאו דוגמא לכל אחד מן החלקים.
 (5 נקודות)
- ב. ר"י אלבו שואל כיצד חלק מהמשפטים מביא את האדם לשלמות שהיא יותר מן השלמות החברתית הרגילה.
 (1) מהי תשובתו של ר"י אלבו לשאלה זו?
 (2) הסבירו את הדוגמא שר"י אלבו נותן לתשובתו מאכילת קרבן פסח. (5 נקודות).

6. מהר"ל, תפארת ישראל

- א. (1) ציין את שתי הדוגמאות שרבי עקיבא מביא בתשובתו על שאלותיו של טורנוסרופוס בנוגע למצוות המילה.
 (2) לפי מהר"ל, הסבר כיצד כל אחת מן הדוגמאות שצינת מסייעת ליישב את שאלותיו של טורנוסרופוס.
 (5 נקודות)
- ב. (1) לפי מהר"ל, הסבר מדוע ציוותה התורה למול את הבנים דווקא ביום השמיני.
 (2) הסבר כיצד הסבר זה עונה על השאלה מדוע רק ישראל נצטוו על המילה.
 (5 נקודות)

7. הראי"ה קוק, חזון הצמחונות והשלום

- א.** הצג טעם אחד שמביא הראי"ה קוק להיתר אכילת בשר לאחר המבול. (4 נקודות)
- ב.** לפי הראי"ה קוק, איזה סוג בעלי חיים הותר לאכילה. (4 נקודות)
- ג.** לדעתך, מה היה הרב קוק עונה לאדם שהיה שואל אותו "למדתי את דבריך ב'חזון הצמחונות והשלום' ורציתי לדעת אם כדאי לי להיות צמחוני". נמק את תשובתך. (2 נקודות)

פרק שני

סוגיה ב' – עם ישראל עם סגולה (50 נקודות)

אם בחרתם בסוגיה זו, ענו על חמש מן השאלות 8 – 14 (לכל שאלה – 10 נקודות)

8. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר שני

א. "אמר החבר : אכן מצאת מקום חרפתי מלך כוזר. כי אומנם בגלל חטא זה לא נתקיימה ההבטחה אשר ייעד ה' לבית השני".

(1) מהי החרפה שמצא מלך כוזר בהתנהגות עם ישראל?

(2) איזו הבטחה "לא נתקיימה" בימי בית שני? (7.5 נקודות)

ב. לדעתכם, האם גם היום ראוי לכנות "חרפה" את ההתנהגות של חלק מעם ישראל? נמקו את דעתכם. (2.5 נקודות)

9. רמב"ם, איגרת תימן

א. למה מדמה הרמב"ם את ההבדל "בין דתנו לבין הדתות אשר נידמו לה"? (4 נקודות)

ב. ציינו שני מאפיינים חיצוניים שבהם הדתות האחרות דומות לדת ישראל, ושני מאפיינים פנימיים שבהם דת ישראל שונה מן הדתות האחרות. (6 נקודות)

10. רמב"ם, הלכות עבודת כוכבים

א. לפי רמב"ם, תאר את שלושת השלבים בהתפתחות העבודה הזרה בעולם. (6 נקודות)

ב. לפי רמב"ם, כיצד הגיע אברהם למסקנה שבני דורו טועים? (2 נקודות)

ג. לפי רמב"ם, מה עשה ה' כדי שהעיקר ששתל אברהם לא יעקר? (2 נקודות)

11. מהר"ל, נצח ישראל

- א. (1) על פי מהר"ל, מדוע נח מכונה "צדיק" ואברהם אינו מכונה כך?
 (2) הסבירו את ההשלכה האפשרית של ההבדל שתיארתם בתת סעיף (1) על התגובה של ה' כלפי כל אחד מהם אם הוא יחטא. (5 נקודות)

- ב. "ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת... כי את אשר ישנו פה..."
 (דברים כ"ט, י"ג – י"ד).
 (1) מה מהר"ל מקשה על פסוקים אלו?
 (2) מהי תשובת מהר"ל על קושי זה? (5 נקודות)

12. הראי"ה קוק, הקדמה ל"שבת הארץ"

- א. לפי הרב קוק, הסבירו כיצד הגלות מרפאת את העם וכיצד היא מרפאת את הארץ מן החטא שגרם לניתוק ביניהם. (5 נקודות)
- ב. לפי הרב קוק, הגאולה "באה במסתרים" לשתי קבוצות בעם ישראל.
 ציינו מי הן שתי הקבוצות, והסבירו מה נסתר מעיני כל אחת מהן. (5 נקודות)

13. הרב סולוביצ'יק, קול דודי דופק

- "ההלכה פסקה כי גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל – אינו גר עד שיימול ויטבול".
- א. לפי הרב סולוביצ'יק, מה מסמלת המילה בתהליך הגיור? הסבר כיצד היא מסמלת זאת. (5 נקודות)
- ב. לפי הרב סולוביצ'יק, מה מסמלת הטבילה במהלך הגיור? הסבר כיצד היא מסמלת זאת. (5 נקודות)

14. הרב וינברג, שו"ת שרידי אש

- א. "הצעקנים שבין מנהיגי המפלגות" טוענים שמדינה של יהדות "היא כפייה דתית, המנוגדת לעקרון החופש ולחוקי הדמוקרטיה של בחירה חופשית והכרעת הרוב".
 מהי תשובת הרב וינברג על טענה זו? הביאו דוגמה המבססת את טענתו. (4 נקודות)
- ב. לדעת הרב וינברג, מדוע גם לאחר שזכינו לתקומת המדינה ולשלטון יהודי, עדיין אין זו עת הגאולה? (3 נקודות)
- ג. לדברי הרב וינברג, הקמת המדינה מעוררת בנו "שמחה סוערת ותוגה פנימית".
 (1) לדברי הרב וינברג, לאיזו תקופה היסטורית דומה תקופת הקמת המדינה?
 (2) ציינו נקודת דמיון אחת בין שתי התקופות. בתשובתכם התייחסו ל"שמחה סוערת" ול"תוגה הפנימית". (3 נקודות)

פרק שלישי

סוגיה ג' – בחירה, השגחה, שכר ועונש (50 נקודות)

אם בחרתם בסוגיה זו, ענו על חמש מן השאלות 15 - 21 (לכל שאלה – 10 נקודות)

15. רס"ג, אמונות ודעות

- א. רס"ג מוכיח מן התנ"ך שיש שכר ועונש בעולם הבא. בחר בשלושה מן הנושאים שלפניך, והסבר את ההוכחה של רס"ג מכל אחד מהם.
- עקדת יצחק
 - משה רבנו
 - העונש לאנשי סדום
 - העונש לדור המבול
- (5 נקודות)

- ב. דָּוִד נהג במכוניתו, והסיט לרגע את מבטו מן הכביש כדי לשנות תדר ברדיו. באותו הרגע פגע דוד בשוגג בכלי רכב אחר. דוד טען להגנתו שהוא לא התכוון (לא בחר) לפגוע בכלי רכב האחר. מה היה רס"ג אומר על מקרה זה – האם יש לפטור את דָּוִד לחלוטין מן העונש או להעניש אותו? נמק את תשובתך.
- (5 נקודות)

16. ריה"ל, ספר הכוזרי

- א. (1) לדעת ריה"ל, הסבירו כיצד תופעת הנבואה מוכיחה את קיומו של העולם הבא.
(2) לדעת ריה"ל, הסבירו מדוע ייעוּדֵי התורה מתמקדים בשכר הגשמי, ואינם מביטחים גמול לעולם הבא.
- (6 נקודות)
- ב. ריה"ל טוען כלפי הדתות האחרות: "כמה רחוק (מן ההיגיון) מה שאומרים אנשי דתות ידועות כי האדם מגיע לחיי נעימות בעולם הבא...".
- (1) על פי ריה"ל, כיצד אדם זוכה לחיי עולם הבא לפי "הדתות הידועות"?
(2) לדעתכם, הסבירו מדוע תפיסה זו נוגדת את ההיגיון.
- (4 נקודות)

17. רמב"ם, הקדמה למסכת אבות ("שמונה פרקים"), פרק שמיני

- א.** חכמים אמרו : "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים".
לפי הרמב"ם, מהם הדברים הכלולים במשפט "הכל בידי שמים", ומהם הדברים הכלולים במשפט "חוץ מיראת שמים"? (6 נקודות)
- ב.** יש הטוענים שהעובדה שה' יודע את כל מה שיקרה בעתיד, סותרת את עיקרון הבחירה החופשית.
מהי תשובת הרמב"ם לטענה זו? (4 נקודות)

18. רמח"ל, דרך ה', חלק א', פרק ג'

- א.** "כדי שהדבר הזה יהיה נשלם כראוי, גזרה החכמה העליונה שיהיה האדם מורכב משני הפכים".
(1) מה הם "שני ההפכים", ומהו "הדבר" אשר "יהיה נשלם כראוי".
(2) הסבר כיצד ישלימו שני ההפכים את "הדבר" הזה. (5 נקודות)
- ב.** (1) לפי רמח"ל, הסבר את המושגים "עולם הנשמות" ו"תחיית המתים".
(2) מהו התפקיד של עולם הנשמות ושל תחיית המתים בדרכו של האדם לשלמות האמיתית? הסבר את תשובתך. (5 נקודות)

19. חזון איש, אמונה וביטחון

- א.** על פי החזון איש, הגדירו את המונח "אמונה", והגדירו את המונח "ביטחון".
(4 נקודות)
- ב.** על פי החזון איש, מדוע לא נכון לומר "אני בוטח בה' שבעתיד יהיה טוב"?
(3 נקודות)
- ג.** על פי החזון איש, הסבירו כיצד האמונה והביטחון מסלקים את הפחד מן האדם הנתון בסכנה.
(3 נקודות)

20. הרב דסלר, מכתב מאלוהו

- "היוצא מדברינו שאין בחירה אלא בנקודת הבחירה, ומקום נקודה זו נקבע על ידי סיבות שקדמו, אבל אין סיבות שתוכלנה לפעול על עצם בחירת האדם".
- א.** הסבר את המושג "נקודת הבחירה", והסבר מהי הכוונה במילים "עצם הבחירה".
(5 נקודות)
- ב.** מחנך כיתה שלח אל מנהל בית הספר שני תלמידים שנעדרו משיעורים רבים. המנהל העניש תלמיד אחד בחומרה, ואילו בתלמיד האחר הוא נזף נזיפה קלה.
כיצד היה הרב דסלר מסביר את תגובתו של המנהל? (4 נקודות)

21. רמב"ן, פירוש לתורה, בראשית י"ז, א'

- א.** (1) מהו סוג הניסים שבאים לידי ביטוי בשם ש-ד-י? ציינו דוגמא אחת לסוג זה של ניסים.
- (2) מהו סוג הניסים שבאים לידי ביטוי בשם "המפורש" (שם "ה-ו-י-ה"י)?
- ציינו דוגמה אחת לסוג זה של ניסים. (6 נקודות)

- ב.** על פי הרמב"ן, מהו ההסבר לציווי "תמים תהיה עם ה' אלקיך"? (4 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך